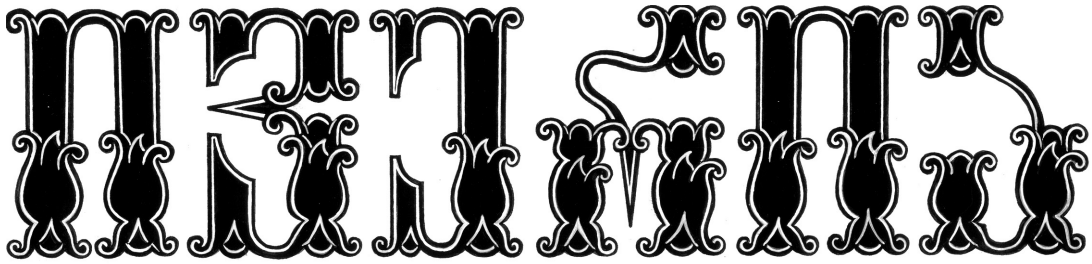

წელიწადი
პირველი

12 მაისს
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

ფასი 1 ლარი

ბამოდის ხუთშაბათობით

ხელის მოწამარ: ტფილისს, „ივერიის“ რედაქციაში, მთაწმინდის ქუჩაზე, შიოყვის სახლების წემოდ. №11 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

<p>„ივერიის“ ფასი 1877 წელს. ათი თვისა, გაეზავნით და გაუკეზავნელად . . . 6 მან. — თითო ნომერი . . . . . — 15 კაპ.</p>	<p>თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შეამოკლებს დასაბეჭდათ გამოცემაზე წერილებს. განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.</p>
---	--

საძიებელი: I. ზოგიერთი რამ, წერილი მესამე
– II. საქართველოს მატრიანე – III. ომის ამბები –
IV. საზოლიტიკო მიმოხილვა. – V. თ. ალექსანდრე
ჭავჭავაძის ღვაწლი. – VI. კორრესპონდენციები. –
VII. წერილი ჰეტეროზოდამ. – VIII. ქალაქის
სცენებისაგან. – IX. განცხადებანი.

ზ ო ბ ი მ რ თ ი რ ა მ

ჩვენ ისტორიასზე, არსეოლოგიასზე, ეოფა-ცხოვრე-
ბაზე და სხვ.

III

ოსმალის საქართველო ანუ ქსეხეთი *)

უეჭველია, ბევრი ქართველთაგანი ვერც კი
წარმოიდგენს იმ სატანჯველს, რომელიც ოსმალებმა
მიაყენეს მესხეთს. ოსმალი გომნობდნენ ქართველი
ტომის ახოვანებას და სამხედრო გამცდელიებას,
ამისათვის შიშობდნენ, რომ თუ ამერნი და იმერნი
მჭიდროდ მოყვნილს ერთ გვარ-ტომობისაგან

მესხეთს მხარს მისცემდნენ, ეს ბარბაროსნი ამ ად-
გილში ვერ გაიდგამდნენ თავის ფესვს. ეს იყო
უზირველესი მიზეზი, რომ იმათ თავ და ზირველადვე
სასტიკი დევნულება აუტყენს ეოვლსავე მესხეთის-
წესდებას, ზნეობას, ენას და თვით სარწმუნოებას რომ
ქართველობა შეესუსტებინათ და ბოლოს სრულებით
ამოეკეთათ, მაშინ, როდესაც სხვა სარწმუნოებისა და
შთამომავლობის ტომნი, მაგალ. სომეხნი მესხეთის
მოხასლენი, არა დევნულებაში არ ჩაცვიფრულან. ოს-
მალი შეუბრალებელივ ჰხოცდნენ და ქლექტდნენ ჩვენ
მოძმეთ ლივანაში, შავშეთში, ერშეთში, ფოცხოვში
და არტანუში. ოსმალი დასაწვისითვე იქ თავიანთი
წესი შემოიტანეს: მესხეთი ფაშალიქად განადგეს და
სანჯაყებად დაჰყვეს. იმათ რიცხვში რუსეთმა 1829 წელს
საქართველოს დაუბრუნა მხოლოდ ხუთი სანჯაყი:
ახალციხისა, აწურისა, ახანიძისა, ხერთვისისა და
ახალქალაქისა. ბატონ-უმობა გააუქმეს და ამის გამო
მრავალნი თავად-აზნაურთაგანნი ქართლ-კახეთში
და იმერეთში გადაცვივდნენ. აი რას ამბობს ქართლის
ცხოვრება მეჩვიდმეტე საუკუნის დამდეგიდან: „აღარ
იყო სხენება არც თავადისა, არც მთავრისა, არც
აზნაურისა, მათ მაგიერ შამოვიდა ფაშობა, ბეგობა და
აღობა, ხალხი ასწერეს: კაცის თავზე ხარჯი თვითო
დრაკანიდასწესეს, მეშვიდედიეოვლისმიწისმოსავალზე
და ხე-ნიღზე, ორ-ორი მაური ცხვარზე, აბაზი ხარზე
და კამბეჩზე, ათი შაური ფაშის სასარგებლოდ. საეპი-
სკოპოსოები და მონასტრები დასცეს და მათი ქონება და
აუჯულობა დაიტაცეს, ეკლესიების მაგიერ მეჩეთები
აღმართეს, მაჰმადიანობას ძალით ავრცელებდნენ.“
ახლან მეორის დროზე (1705–1708) ვახუშტი სწერს:
„ქრისტიანებად დარჩნენ მხოლოდ მცირედნი გლეხნი
ჯავახეთში, ნაკლებნი შავშეთში, აჭარაში და არტანუში.
გარდა ენისა ქართველობა გაუქმდა.“

*) ზეცდომანი:

- „ივერიის“ №8-ში: გვერდი 12,
სტრიქონი 11: „თანე მთა-წმინდელის შედგენალს“
ამის მაგიერ უნდა იყოს: ტომარე მთაწმინდელისაგან
შედგენალს
- იქვე, სტრიქონი 17: „მეთე საუკ. ათანასესაგან.“
უნდა იყოს: მეთეროქე საუკ. ექვთიმესაგან.
- „ივერიის“ №10-ში.
- გვერდი 8, სტრიქონი 11: *Becherches* უნდა იყოს
Recherches, იქვე სტრიქონი 37 1828 უნდა იყოს: 1833 წ.
- გვერდი 9, სტრიქონი 28: 1834 წ. უნდა იყოს 1833 წ.

მაგრამ იმედი დაკარგული არ არის. აი რა შენიშნა ზემოდ-სსენებულში დუბუა დე მონპერემ 1833 წ. ახალციხის მხარეზე: „La race indigène, da race autochtone, malgre les milliers d’annees, est toujours géorgienne“. აქაური მოსახლობა, აქაური მიწეული ტომი, ათასობის წელთ წინააღმდეგ, ეოველთვის ისევ ქართველი ტომიაო. ისინი ისევ მთლად დაუბრუნდებოდნენო მამა-პაპის საწმუნოებას, რომ არ შიშობდნენო, რომ ოსმალნი ოდესმე ისევ დაიბრუნებენო ამ მხარეს და ხალხს ისევ ძველებურად მკაცრად მოეპოვებიანო.“ ეს აზრი დუბუასი უსაფუძვლო აზრი არ არის. ამ სტატიის ავტორი 1873 წელს თვითონ ეოფილა მესხეთში, მოუვლია ბათუმის მაზრა, მთელი კინტრიძისა და აჭარის ხეობები, გამოკვლევა იმ მხარის წარსული და აწინდელი მდგომარეობა და შეუნიშნავს შემდეგო:

მთელი მესხეთი ჭანეთით, რომელიც ოსმალის მფლობელობაშია, თავისის სივრცით ერთი-ორად უდრის იმერეთს ანუ ქუთაისის გუბერნიას. ის შეადგენს ჭოროხის ბასსეინს თავისის ხეობებით; ამ ხეობებში მომდინარებენ მდინარენი – აჭარის-წყალი; ოლთის-წყალი, თორთომის-წყალი და სხვანი, რომელნიც აქა-იქ ერთიან ჭოროხის წყალს. ჭოროხის ბასსეინსა და შავ-წყლას შუა აღმართება ჭანეთის მთა; ამ მთის კალთებში ზღვის ზირად ძველადვე სახლობენ ჭანები ანუ ლაზები. მთელი ის სივრცე, რომელსაც აქ ვიხსენიებთ, უჭირავს ქართველ ტომს ეს ტომი მთელს კინტრიძისა და აჭარის ხეობებში ვიდრე იქამდე, სადაც ექვს ვერსზე ბათუმს იქით, ჭოროხი შავ-წყლას ერთვის, წარმოვიდგენთ ნამდვილ გურულებს. ეს ადგილები მართლადაც კაი-ხანი გურულების სამფლობელოს შეადგენდნენ. აქ უველა მოსახლენი წმინდა ქართველები არიან: აქ ვერ ნახავთ ვერც ურიას, ვერც სომეხს, ვერც ოსმალს, ვერც ბერძენს. აქ სუფევს გურული ენა, თუძცა ამ ენას მცირედ შერეული აქვს ზოგიერთი ოსმალური სიტყვები. ჭოროხის ხეობის ზირად მარჯვნივ და მარცხნივ, ქართულივე ენაა ხმარებაში. რამდენადაც ჭოროხის ზირს ჰმორდებით, იმდენად ენა ანუ გარეუნილია, ანუ დამონავებულია ოსმალურის ენისაგან. საზოგადოდ კი ის ვრცელდება თვით სომხეთის საზღვრამდე ასე რომ, როგორც ერთს ფრანცუზს ფონტანიეს (1830 – 1833 წ.) ადგილობრივ შეუნიშნავს, ბაიბურთში ქართული ენა თურმე ისმის. საზოგადოდ კი უნდა დაუერთოთ აქ, რომ ჯერ კიდევ კარგად არ არის გამოკვლეული სად და სად ჭოროხის ხეობებში, გარდა აჭარისა, ნამდვილ რამ მდგომარეობაშია ჩვენი ენა. ჭანური ენა, როგორათაც მცნიერებისაგან დასკვნილია, ძალიან ცოტათი განსხვავდება მკერულს, და შეადგენს ქართულის

დედა-ენის შტოს. ზოგიერთნი, იმათ შორის თვიდ ვახუშტი, ჭანურის ენის საზღვრად უხვევენ ბრინის ზალოს ტრანიზონის მახლობლად ჩვენის აზრით ეს ზოგიერთნი სცდებიან. თვით ქრისტეს წინად ბერძნის მეცნიერნი, ჰეროდოტე (484 – 406 წ), და სტრაბონი (იშვა 60 წელს) ჰმოწმობენ, რომ ჭანნი ივენენ გავრცელებულინი ტრანიზონის დასავლეთად თითქმის აწინდელს ეიხილ-ერმაკის მდინარემდე. ამის თანახმაა ქსენოფონტეც (445 – 355წ.), იმის სიტყვით ტრანიზონი მდებარებდა ჭანების ქვეყანაში. ქართლის ცხოვრებაც ზირველ საუკუნეში ქრისტეს შემდეგ ტრანიზონს ჭანების სოფლად მოიხსენიებს. ოსმალის გეოგრაფი ჰადჯი-ხალფა მეჩვიდმეტე საუკუნეში მომატებულს ნაწილს ტრანიზონის მცხოვრებისას ჭანებად ჰხადის. თვით ის ფონტანიე, რომელიც ზემოდ მოვუვავს, გვიმოწმებს, რომ ჭანები სცხოვრებენო ტრანიზონის დასავლეთად ჩილდირის კიდემდე, თუძცა, იმისივე სიტყვით, ბერძნული ენა შემორეულია ტრანიზონის აღმოსავლეთად მანრავემდე ქემერთან

თუძცა რამდენიმე საუკუნოა გავლილი მას შემდეგ, რაც ოსმალის ქართველნი ანუ მესხნი ჩვენგან მომორებულნი არიან, მაგრამ აქამომდე ისინი თითქმის არ განსხვავდებიან ჩვენში არც ხასიათით, არც წნეობით და ჩვეულებით და არც შინაურის ეოფა-ცხოვრებით, ამას ვმოწმობ მე თვითონ კინტრიძის ხეობაზე, აჭარაზე და ბათუმის გარემემო ადგილებზე; ამასვე მიმტკიცებდნენ ადგილობრივნი მცხოვრებნი იმ მესხეთის ნაწილებზე, სადაც მე არა ვეოფილვარ. საკვირველია, რომ მთელს მესხეთში ისეა განთქმული თამარ მეფის სახელი, როგორც ჩვენში. იქ თამარს მიაწერენ ეოველს ძველს შენობას, ციხე-სიმაგრეებს, მშვენიერ ხიდებს და ტაძრებს. ისიც საკვირველია, რომ ოსმალის საქართველოში თამარს გარდა სხვა მეფეებზე ვერას გაიგობნებთ. ამასთანავე ესეც უნდა შევნიშნოთ რომ მთელ ოსმალის საქართველოში მამა-პაპური აღსარება აქამომდე არ არის დავიწეებული. იქ ბევრნი მაჰმადიანობას მხოლოდ გარეგან აღიარებენ; გულში კი ისევ ჩვენს საწმუნოებას იცავენ. ამის დასამტკიცებლად მრავალი საბუთი გვაქვს. სამარხო დღეებს ძველებურად ინახვენ, სადღესასწაულო დღეები ისევ იციან. როგორათაც საფარაში და ვარძიაში, აგრევე სხვა ადგილებში ქართველნი მუსულმანნი ეოველთვის იკრიბებიან და ლოცულობენ მსხვერპლის შეწირვით: სახთელ-საკმლით, ქათმით, ცხვრით და სხვ. ამბობენ, დიდ-ძალი ხალხი დაიარებაო 14 სექტემბერს ხახულის მღვთისმშობლის მონასტერში, რომელიც მდებარებს მომორებით ჭოროხის ხეობაში და რომელიც ძველადვე სახელ-განთქმულია მთელს საქართველოში. ხახულის მღვთის მშობლის ხატი,

როგორც ეველამ ვიცით, გელათში ასვენია და დავით-აღმაშენებელისაგან და თამარ მეფისაგან მდიდრად აღის შემკული. ხანულის მოსანტერი აქამომდე მთლად არის და დაცულია იქაურის ქართველობისაგან. რომ აქა-იქ ჭოროხის სეობაში ქართველების რიცხვში არიან ნამდვილი ხვენი ალსარების ქრისტიანნი, ეს უფრო ამისთვის არის დასაჯერებელი, რომ ფარხალის სეობაში, ის, სადაც მშენიერი ხელოვნების ძველი მონასტერია ფარხალი, 1874 წელს უფ. ეპისკოპოსმა ჰაზვა რამდენიმე ქართულ მართმადიდებლობის საწმინდოების მრევლი, რომელსაც თავისი საკუთარი მღვდელი თურმე ჰეავს გვარად ღებრამე. რომ მრავალი უნდა იყვნენ აქამომდე ოსმალის საქართველოში ქრისტიანნი, იდუმალ ანუ ცხადად აღმსარებელი მამა-პაპურის საწმინდოებისანი, ამაში ხვენ ხვენის მხრით არ ვიჭუნებოთ. ასე რომ არ იყოს იქაური ძველი ტაძრები და მონასტრები სრულებით უნდა იყვნენ დარღვეული და გაუქმებული ოსმალთაგან ჰხანს ისინი დაუკავს ქრისტიანების მეცადინეობას. მართლა და იქაური უმშენიერესი ეკლესიები, აქამომდე მთლად არიან, მაგალითებ: შავშეთში თბეთი, ლივანაში ოზიზა, ანხა, ბანა, იშხანი, ეოში, ხანული და ფარხალი. ამ ქამად ხვენა გვაქვს ხელად ღოტოვრაფიული სურათები ხანულისა, იშხანისა და ეოშისა. გარდა ამისა ეპისკოპოსისაგან არის გადმოხატული ფარხალი, თბეთი და ოზიზა. ჰხანს ამ ტაძრებს ოსმალები არც შეჭნებთან და არც ეხებთან. იმათი ხელოვნება არის განვითარებული, უკეთესი მთელის საქართველოს ეკლესიების რიცხვში. ზოგიერთი იმათი წარწერათაგანი გადმოუღიათ სხვა და სხვა დროს აბიხს, ხანიკოვს, კოხს და სომხის ვარტაპეტს ხერხეს სარკისიანს. ეს წარწერანი ეკუთვნის მე IX X-XI და XII საუკუნოებს. ხერხეს უმე ზავრნია ჭოროხის სეობაში 1843-1853 წელს და ის ამბობს, რომ „აქ მრავალი ეკლესია ვნახეო ქართულის წარწერებით, მაგრამ საუბედროდ ვერ შევიძელიო ამ წარწერების გადმოხატვა.“

ამით ვასრულებთ ამ სტატიას; მაგრამ ვიდრე აქ კალამს დავდებდეთ არ მაგვიძლიან ხვენი დიდი-ხნის მხურვალე წადილი არ წარმოუქვათ. ისტორიული მოძრაობა ხვენის დროისა ის არის, რომ ძველის დროიდან განცალკევებული ერთ გვარ-ტომის ნაწილი ერთმანეთს უკავშირდებიან და უერთდებიან. ვიძღვრებთ, რომ ახლანდელი ბრძოლა რუსეთისა და ოსმალის შორის, ბრძოლა, რომელიც ხვენმა ხელმწიფე-იმპერატორმა აუტყნა „ჩაგრულთა დასა-სხნელად და მხაგრულთა დასათრგუნებლად“ იმით

დასრულდეს, რომ მესხნი და ხვენ ერთი მეორეს ისევე შეუერთდეთ ძველებურად, ძმურად და, – ვისურვოთ ეველამ, – საუკუნოდ.

საქართველოს მატრიანე

– 19 აპრილს კახეთის თავად-ახნაურთა მხედრობას მოუერთა თავი სოფელს ველის-ციხეს. აქავ სხვა და სხვა ადგილებიდან მოკროვებულა კარგა ბლომად ქალი და კაცი მხედრობის სანახავად და ზოგი გამოსასაღმებლად. 24-ს აპრილს გამოუტანიათ თავად-ახნაურობის ბაირადი და დიდის ხალხის თანდასწრებითა ჰარაკლისი გადუხდიათ. ბლადლოხის მღვდელს სამსონ კოპამეს წარმოუთქვამს სიტყვა და სხვათა შორის უთქვამს: „დღეს რუსეთს ებრძვის ის მტერი, რომელიც ჰსწოვდა საქართველოს სისხლსა. ეს ის მტერია, რომელიც ჰსთესავდა ღვარძლსა შვილისა და მამის შუა, ძმებისა და მეზობლების შუა, მეფეთა და ემათა შუა, ეს ის მტერია, რომლის ხელში დღესაც ჰკვნის ძველი ერუშეთი, აჭარა თავისის ქართველობით“.

თ. ზაქარია ანდრონიკაშვილსაც წარმოუთქვამს სხვათაშორის, რომ დღეს ხვენ გავდივართ ოსმალეთთან საომრათაო. ხვენი ძმები ქართველები დღესაც იმათ ხელში, იმათის კირთების ქვეშ იმყოფებიანო, დარწმუნებული ვარო, რომ ხვენი ქართველი კაცი მათის დახსნისათვის თავს შეჰსწირავსო და არ დაიშურებს თავისის სისხლის დანთხევასაო.

გლეხის დედა-კაცობა თურმე ლოცვითა და კურთხევით იხსენიებდა მხედრობასა, და დიდი ეოფა იუოფო ერთობ.

იმ დღეს თ. ჯანდიერიძვილს მხედრობისათვის სადილი გაუმართავს.

25-ს აპრილს მხედრობა წამოსულა ტფილისისაკენ. ცხენოსანთა ქალთა და კაცთა გამოუცილებიათ მხედრობა ქოდალამდე აქ თ. ზაქარია აბელისძეს ანდრონიკაშვილს დიდი სადილი გაუმართავს და მხედრობა მიუწვევია.

7 მაისს ტფილისში, მუშტაიდის ბაღს ზემოდ, დიდ-უბის მინდორზედ მისმა იმპერატორებითა უმაღლესობამ გასინჯა იგი მხედრობა. დიდმალი ხალხი დაესწრო გასინჯვის დროს. ბოლოს მისმა უმაღლესობამ უბანა მხედრობასა, რომ ქართველები ეოფელთვის ერთგულნი ეოფილანო რუსეთისა. ვაკაცობას და ქველობას ქართველისას თქმა აღარ უნდაო, ევ ეველამ იცისო. იმედი მაქვსო თქვენც ისეთის სახელით გამოაჩენთ თავსაო, როგორის

სახელითაც გამოჩენილი არიან თქვენი მამა-
ზაზანიო. ამის ზასუნად დაივრიალეს „უ რ ა“ და ეს
„ურა“ დიდ-ხანს არ შეწყვეტილა.

გუბერნიის მარშალმა მის იმპერატორების
უმაღლესობას მოახსენა შემდეგი: „განმათავისუფლე-
ბელის – ხელმწიფის უწმინდაესმა გულმტკივეულებამ
ჩაგრულთა ერთათვის, აღძრა გული საქართველოს
თავად აზნაურობისა ამ გულმტკივეულებით გამო-
წვეულმა თავად-აზნაურობამ თვისნი შვილნი
მიანდო თქვენს იმპერატორების უმაღლესობას. წარ-
მართეთ ივინი, ხელმწიფეო, საომრად და მიანიჭეთ
სახელოვანი შემთხვევა, რათა ამათაც სისხლი თვისი
შეჰსწირონ დიდებულს საქმეს, ტანჯულთა ერთა
განთავისუფლებისას“.

9-ს მაისს ტფილისში, თ. ზაქარია ანდრო-
ნიკაშვილის სადგომის წინ მოედანზედ მხედრობას
კვლავ ზარაკლისი უხადეს. ზარაკლისზედ კარგა ხალხი
დაესწრო. სხვათა შორის ბევრნი იყვნენ ქართველთა
დიდ-კაცის გვარისანი ქაღნი, თუ კაცნი. თ. გრ. დიმ.
ორბელიანმა მეტად მსურვალე და საგრძნობელი
სიტყვა უთხრა მხედრობასა. ბევრმა ქაღმა იტირა.
გუბერნიის მარშალმა ივერიის ღვთის-მშობლის ხატი
უძღვნა მხედრობასა, დალოცა და უთხრა, ივერიის ხატი
გიძლოდეთო ამ სახელოვანს საქმეშიო. მხედრობის
უფროსმა თ. იოსებ ჯორჯაძემ თ. ორბელიანს
ზასუნად უგო, რომ ქალთველნი მამა-ზაზის სახელს არ
ულაღატებენო. ქართველებმა იციან, რომ ნამძახსსა
სიცოცხლესა სახელოვანი სიკუდილი ჰხჯობსო.

გუბერნიის მარშალმა მიიწვია მთელი მხედრობა
იქავ მომზადებულს საუხემეზედ. თითქმის ვეულა იქ
დამსწრებმა ქაღმა თუ კაცმა მხედრობის სადღევ რძელო
დალიეს. მცირეს ხანს შემდეგ გაიმართა ქართული
სიმღერა და ერთმა მომღერალმა ეს ლექსი დაიძახა:

„ვისაც მოუკლავს ის მოკლავს ნადრის ბაგის ტყვისას,
„უინტ დახვდა, ისიგდახვდება ტულ-და-ტულ ჩხმსა მტრისასა.“

ქაღებმა აქავ მოაგროვეს ფულები, რომ დროში
შეჰკერონ და უძღვნან მხედრობასა. დრომასე
დაწერილი იქნება: „დღიანი და დანი შვილთა და ძმთა.
თქვენთან არს ღმერთი და სახელი მამა-ზაზათა.“

– ქუთაისიდან იწერებინ: „რა მშვენიერი დილა
იცოდა ჩვენში მშვიდობიანობის დროს! ნაზად
ამწვანებული და აუვაუებული იყო არე-მარე, თითქო
ბუნებამ ათასნაირის ფერადით ნაკერი მშვენიერი
მწვანე ხავერდი გადააფარა დედამიწის ზურგსაო,
თან ისმოდა ფრინველთა გალობა და ჭიკჭიკი.
განუშორდებოდი ხოლმე ამ ჩვენს მტკრიანს,
მურთანს, გესლიანს ცხოვრებასა და მივეცემოდი
დამშვიდებულის ბუნების მშვენიერებას!....

„დღეს კი სხვა ნაირი სურათი წარმოგიდგებათ.
დილა ისევ მშვენიერია! მაგრამ ეს მშვენიერი ადგილე-
ბი გაჯექილია ცხენის ჩლიქითა. უსრუნველი გალობა
ფრინველთა მიმწედარია. იმ ხეთა ქვეშ, რომელთ
ზედაც ფრინველნი შემოსნდებოდნენ ხოლმე, ეხლა
დაბანაკებულია ახლად-გამოსული ემაწვილ-კაცობა
ჩვენის თავად-აზნაურობისა და გამწადებულია
საომრად. მათის სალაშქრო სიმღერებითა არე-მარე
დაერუებულია. დიდის გულის ცემით და აღტაცებით
მოყლიან იმ დროს, როდესაც ვაჟენ სამშობლოს
დასაცველად. ეხლა მე ამათი მაუერებელი ვარ. ვინ
იცის? ამათმა ფენის ხმამ იქნება მეც ამიყოლიოს.
როგორღაც ამათ მაუერებელს გული მერჩის.“

– ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ტფილისის სასულიერო
სასწავლებელში ქართულის ენის მასწავლებელი
ქართულის ენისათვის დადებულ დროსაც რუსულს
სამდლო ისტორიას და სხვა საგნებს ანდომებსო.
მასწავლებელი იმით ამართლებს ამ თავის ქცევას, რომ
შეგირდებმა ვითომც ქართული უკვე კარგად იციანო.
საწვალთო ქართულთ ენაჲ! ნუ თუ კიდევ დიდხანს
იქნები ბედისაგან სასაცილოდ ავღებული!....

– საგარეჯოდამ იწერებინ: „გაცნობებთ ერთს
სამინელს უბედურებას, რომელიც მოხდა საგარეჯოში
20-ს აპრილს, ერთი ჰატარა ხუთის წლის ქალი კაბას
იმრობდა ბუნართან. დედა მეზობლებში ეოფილიყო.
წაეკიდა საწვალს ბავშვს უცნაოდ ცეცხლი; გამოვარდა
გარედ, იწიულა, იკივლა და ვიდრე საშველი იყო ვერვის
თურმე ვაავონა ბოლოს გაეგოთ, მაგრამ ვიდრე
მიშველებოდნენ, ტანისამოსი მთლად შემოსწოდა
ტანზედ და თვითონაც საწვალთ გარეჯულიყო ძავათ.
ქონიდა სდიოდა თურმე ტანიდან. ერთის წუთის
შემდეგ სულიც განუტკვია უბედურს.“

– ჩვენ შევიტყუეთ, რომ სოფლის სასწავლებელში
ორმოცზედ მეტი მოწაფენი არიან. ამათში შვიდამდე
ჰატარა გლეხის ქაღები ურევია და გლეხები თურმე
სრულებით არ თაკილობენ, რომ ქალ-ვაჟნი ერთათ
სწავლობენ. ამასთან ისიც შევიტყუეთ, რომ სოფლის
ახლო-მანლო სოფლების გლეხებსაც სწავლის
დიდი სურვილი აქვთ. ასე გასინჯეთ, იწერებინ, –
რომ სოფლის მასწავლებელს მოსვენებას თურმე
არ აძლევენ, ჩვენს შვილებსაც ასწავლეო. მაგრამ,
საუბედუროდ, სოფლის სასწავლებლის სახლი
ისე ჰატარა, რომ მასწავლებელს ნებას არ აძლევს
მათი კეთილი სურვილი აასრულოს. უნდა იმედი
ვიქონიოთ, რომ მაზრის უმფროსი ამ ეველასათვის
სასამოვნო გარემოებას უზრადლებას მიაქცევს
და ურჩევს მამასახლისებს, რომ სასწავლებლის
დაარსების თაოსნობა გასწიონ.

ორიოდე სიტყვა ხოვლის სასწავლებელზე

(ივერიის კორრესპონდენცია)

1-ს მაისს მამასახლისმა ჩემის თხოვნით შეკრება ხალხი. ხალხი ცოტ-ცოტაობით მოგროვდა და ერთი ახირებული ეკანი გაიმართა. ერთი ამბობდა: „რაკი შკოლა დაარსდა აქ, ჩვენ სოფელში, ისევე აქ უნდა დარჩეს, მაგის გაუქმება აღარ შეიძლება, ეს ჩვენგან დიდი მუხანათობა იქნებაო და დიდად შესარცხვენიაო“. მეორე ამბობდა: „რას ამბობ კაცო? შენ შვილი შკოლაში ლამაზად გეხდება და იმიტომ ლაპარაკობ მაგებებსა. მე კი არა მკითხავ, ლამის სული ამომივიდეს ამდენის მუშაობითა. სადა მცალიან შკოლის ამენებისათვის, — არც შკოლა მინდა და არც შვილი მეავს იქ გასახდელი.“

„აგრე არ შეიძლება ჩემო ბერო, უთხრა ერთმა უფრო გონიერმა გლეხმა სოლომ, ჩვენ მარტო ჩვენთვის კი არ უნდა ვცდილობდეთ, ჩვენი მოძმეებისთვისაც ცოტაოდნათ მაინც უნდა ვეცადნათ. შენ ავიხირონია შვილი არ მეავსო, სუეველანი ერთმანეთისა შვილებიცა ვართ, ძმებიცა და მამებიცა.“ ბოლოს მეც ჩავერიე და მადლის ხმით დავიმახე: „ხალხნო, ეველას გსურთ თუ არა, რომ თქვენ სოფელში ის შკოლა, რომელიც ეხლაც იმეოფება, დარჩეს აქ სამუდამოდ თქვენის შვილების სასწავლებლად და თქვენ სანუგეშოდ? თუ გსურთ, მიჰსცემთ ჯეროვანს შემწეობას რასმეს თუ არა? ახალი შენობა შკოლისათვის უმჯობესად ამ ორ თვეში უნდა აშენდეს, რადგანაც ის სახლი, რომელიც ეხლა შკოლა იმეოფება, ჯერედ არის ცუდი თქვენის შვილებისთვის და მეორედ გვაცლევინებენ კიდევცა.“ აქ მესიტყვა აღარ გამათავებინეს და ერთ ხმად შემომძახეს: ჩვენ აქ შკოლის არსება გსურს კიდევცა და ეველაფრით შემწეობასაც მივცემთ. ჩვენ მაც სამარცხვინოს საქმეს არ ვიხამთ, რომ შკოლა მოგვეშალოს და ან რაღა ხალხნი უნდა გამოვიჩნდეთ იმათ თვალში, რომლებიც ჩვენთვის სრუნველ.“ მაშინ მე ვუთხარი: მაშ თუ ეგრე გულ-ფიცხად ეკიდებით ამ თქვენთვის უსაჭიროეს საქმეს, ამოირჩიეთ თქვენ სამიოდ ოთხი კაცი და მიანდეთ მათ საზოგადოდ ეოველივე საქმე შკოლისა. მაშინვე იმათ ერთ ხმად ამოირჩიეს ოთხი კაცი მსრუნველად. ეს მსრუნველნი არიან: სოლო ჭალაღალი, სოლომონ მერებაშვილი, ბერო კოშაძე და სვიმონა ჭალაღალი. ამათ გამოუცხადა ხალხმა, რომ როგორც სურდეთ ისე იმოქმედონ შკოლის შესახებ საქმეებში. თუმცა ზოგიერთა გლეხები კიდევ წინააღმდეგს ლაპარაკობდნენ, მაგრამ როცა თვითონ თავის მოძმეებმა ეოველისფერი დაწვრილებით ჩააგონეს, სინარულით მოაწერეს ხელი იმ განაჩენს, რომელიც ამის თაობაზე შედგა და რომელიც უ. მაზრის უმფროსს წარუდგინეს დასამტკიცებლად.

საჭიროდ ვრაცხ მოვიხსენიოთ, რომ დიდი და გულმხურვალე მონაწილეობა მიიღეს ამ ერთობაში თ. ილია ალექსანდრეს ძემ ჯავახოვმა, გიგო იოსების ძემ ჯავახოვმა, დავით ქაიხოსროსძემ ჯავახოვმა და გლეხმა სოლო ჭალაღამა. ესენი გაცხარებით ხან ერთ გლეხების ჯგუფს უმტკიცებდნენ შკოლის საჭიროებას სოფელში, ხან მეორეს. ამისთვის ამ ზირთ გულისთადს და ღრმა ზატივისცემას ვუძღვნით, როგორც ხალხის კეთილდღეობის მოსურნეებს. არც ამ სოფლის მღვდელმა დაიმურა თავისი სიტყვა და მცადინეობა ამ კეთილის საქმისათვის.

მასწავლებელი სოფლის შკოლისა ა. ც.

ო მ ი ს ა მ ბ ე ბ ი.

რაც წარსულს კვირას ამბავი მოვიდა ომიანობაზედ, რასაკვირველია ეველაზე უფრო შესანიშნავი ქალაქის არდაღანის ალებია. აი რა დეპეშა მოვიდა ახალქალაქიდან 6 მაისს: „არდაღანი, მისის წინა სიმაგრეებით, სამოცი ზარბაზნით, არტილერიის მასალით და აგრეთვე ოსმალის თოთხმეტი ბატალიონის ლაგირით და ქალაქით მის იმპერატორის უმაღლესობის ფეთაქვემ დაემხო. არის 5 მაისს 3 საათიდან 6 საათამდე ზარბაზნებს ესროდნენ არდაღანს და დანგრევეს ციხის სიმაგრეები. საღამოს 6 საათზედ ერეკნისა, ტფილისისა და ბაქოს ზოლკები და საწერები იერიშით მიადგნენ ციხეს. მტერი ვერ გაუმარდა და გაიქცა ოსმალის მხრით ბევრი დახოცილა.“

ტვეთ ერთი ფაშაც დარჩენიათ. არდაღანი აუღიათ ლეკრალ გეიმანის წინამძღოლობით.

ეს ამბავი რომ მოვიდა იმავე დღილას ჩვენ ქალაქში დიდი ზარბაზნის სროლა გაიმართა. მერე ათ საათზე სიონში არქიელმა ზარაკისი გადინადა. დიდი ზარალი მოსვლია ოსმალის არდაღანის ალებზე რუსის მიერ. თითქმის ასი ზარბაზანი დარჩენიათ ჩვენებს. არდაღანის მცხოვრებლებს უთქვამთ, რომ ოსმალის მხრით სამი ათასი კაცი დაიღუპაო (მოკლული და დაჭრილი). რა ზარალი მოუვიდა ჩვენ ჯარს ჯერ ცნობაში არ არის მოუვანილი; ჯერ-ჯერობით კი იციან, რომ დაჭრილი და დახოცილი ერთად არის ცხრა აფიცერი და 385 სალდათი. მეორე დეპეშა ამბობს, რომ ეს რიცხვი სუთანამდი ადისო. გარდა ამისა ოთხი აფიცერი და 180-მდე სალდათი დაჭრილა. არდაღანის ალების შემდეგ რუსების მიერ დაჭერილ ადგილას ჩვენებური მმართველობა დაუწესებიათ. ეს ადგილი მთლად რამდენიმე მაზრად დაუვიათ და უფროსად ღენერალი ზოკო დაუნიშნათ. მაზრის უფროსებად შემდეგი

ზირები განუწყობებთ მესხივე, მეფისოვი, სულხანოვი, ეარაბეოვი, შალუბათოვი, დანარჩენნი ადგილობრივი მცხოვრებთაგანნი არიან. სასამართლო იგივე რჩება, როგორც უწინ იყო ამ ქვეყანაში

– 4 მაისს, დენერალს ტერგუკასოვს სურფ-ოპანესიღვან თავისის ჯარის ერთი ნაწილი უკან ბაიაზეთს გამოუგზავნია, რადგანაც შეუტყვია, რომ მტერი ბაიაზეთისაკენ იწევსო. ეს ჯარი დენერალ ამილახვარის წინამძღოლობით, იმავე დღეს ბაიაზეთში მისულა. ოსმალოს ჯარი კი, რომელიც ბაიაზეთისკენ მიდიოდა – ვანისკენ დაბრუნებულა.

– 4 მაისს რუსის ჯარს ეარსი უთვალერებია და მტერს შეხვედრია ცხარი ბრძოლა გამართულა, რომელშიაც მეტადრე დაღისტანის ჯარს თავი გამოუჩენია. ამ სროლაში 64 ოსმალო მოუკლავთ, 2 ტყვეთ დარჩენიათ. ბევრი იარაღი და ცხენი წაურთმევიათ. ჩვენის მხრით ერთი მილიციის აფიცერი და ოცი ცხენოსანი ჯარის კაცი მოუკლავთ; დაჭრილან: ხუთი აფიცერი მილიციისა და 54 ჯარის კაცი. გარდა ამისა დაჭრილან თ. ილია ჩოლოყაშვილი.

– ამბობენ რუსის ჯარი დუნაზე გადასულა, გადუვლია ბრაილოვის ახლოს და დობრუჟში ომი აუტყენიაო.

ჯერა არავითარი შესანიშნავი საქმე არ მომხდარა დუნაზე. ამბობენ რომ რუსები თოთხმეტ ალაგას აზირებენ დუნაიასკედ გადასვლასაო.

საპოლიტიკო მიმოხილვა

ინგლისი — მართლაც და ცხარი ბაასი გაიმართა ინგლისის ჰალატში გლადსტონის წინადადების შესახებ. *) თუძცა ეს წინადადება სხვა ჰარლამენტის წევრთა მეოხებით ცოტად შეიცვალა, მაგრამ მისი უმთავრესი ხასიათი მაინც კიდევ ვერაფრად მოსაწონი იყო მთავრობის პოლიტიკისათვის ძალიან მწარე სიტუვა მიჰმართა გლადსტონმა მთავრობას: „აქამოდვე ჩვენის მთავრობის მოღვაწეობა მხოლოდ იმაზედ იყო მიმართული, რომ ოსმალეთი დავლუშოთ, თქვა გლადსტონმა: ამ გვარი ქცევა ჩვენის მთავრობისა აუცილებლად ომს გვიქადისო, და მერე რა ომს? ეს ომი ოსმალეთის დასაცველად კი არ იქნება ატყენილი, არამედ მას სხვა ისეთი მიზეზი გამოუჩინდება, რომელსაც ბრიტანიის სარგებლობად ჩავგვათვლავინებენ. (ისმინეთ, ისმინეთ) ერთი მითხარით, რას ეძახით თქვენ ბრიტანიის სარგებლობას? რა განზრახვით იყო თქმული ეს ფრაზა, რომელიც ისე ჩვილია, რომ საითაც გნებავთ იქიდ გაიწევა? დააკვირდით

ინგლისის სახელმწიფოს მდებარეობას; შეხედეთ რამსიმორეუდ გავაწვდინეთ ხელი ამ ჰატარა კუნძულიდან. მთელ ცისმირეთში არ მოიძებნება იმისთანა ადგილი, სადაც ჩვენს ვაჭრობას ფეხი არ შეედგას. ახლა მიბრძანეთ, განა შეიძლება დედამიწის ზურგზედ ორს სახელმწიფოს ლაპარაკი რამ მოუვიდეს სადმე და ბრიტანიის სარგებლობას ასე თუ ისე არ შეეხოს? განა შეიძლება სადმე ომი ასტედეს და ჩვენ მიზეზი არ მოგვცეს ომში გარევისა იმ საბუთით, რომ ჩვენი სარგებლობა ამას ითხოვსო? ამისთანა მდგომარეობაში ჩვენ მეტადრე ინდოეთმა ჩავვაგდო ჩვენ წავედით დედა-მიწის მეორე ნაწილას როგორც მოვაჭრეთა საზოგადოება, დავიჭირეთ ინდოეთი და დღეს იქ ჩვენ მფლობელობის ქვეშ არის სივრცე, რომელსედაც სცხოვრებს ორასი მილიონი სული, და კიდევ ვიძახით რომ იმ სახელმწიფოთა, რომელნიც ინგლისისა და აღმოსავლეთის ქვეყნების შორის გზაზედ მდებარეობენო, ჩვენდა დაუკითხავათ ფეხიც არ უნდა გაჰსძრანო. ერთს სახელმწიფოს ვუეხებთ: ხელი არ გაანძრიო. ბათუმში, შავ ზღვაზე, რადგანაც ბათუმი და არზრუმი ერთ დროში ვზად შეიქნებიან აღმოსავლეთის ქვეყნებისკენ. მეორეს ვუეხებთ: ხელს ნუ გაანძრევ სირიაში, ბაღდადში, რადგანაც ფურატის მინდორნი შესაძლებელია ადრე თუ გვიან უკეთეს ვზად გახდეს აღმოსავლეთის ქვეყნისაკენო, სუეცის არხი საუოველთაო სარგებლობისათვის იყო გაჭრილი, მაგრამ ჩვენი პოლიტიკოსები ამბობენ, რომ ჩვენ აქ უფრო უპირატესი უფლება გვაქვსო ვიდრე სხვა რომელიმე სახელმწიფოს და ქვეყანასაო“.

„არა ვითარი შიში არ უნდა ვიქონიოთ, რომ რუსეთის მოქმედება რაიმე ვნებას მოუტანს ინგლისის სარგებლობასა. რუსეთი ისე უგუნური არ არის რომ ავნოს ინგლისსა. თუ ამბობთ, რომ რუსეთი თავის საუთარს სარგებლობას ეძებს და მისს მოქმედებას კაცი ვერ ენდობაო, მამ მარტო რუსეთს რაღად დაუთმო უმთავრესის საქმის აღსრულება (სლავიანების განთავისუფლება)? მე იმედი მქონდა მქონდა, რომ ჩვენ საერთოდ ვეცდებოდით თვით მმართველობა და ვეცდინა აჯანყებულ პროვინციებში, ისე, რომ უცნო მფლობელობის ქვეშ ივინი არ ჩავგვევარა. „გარდა ამისა გლადსტონმა ჰსთქვა, რომ თავის პოლიტიკის განსამართლებლად ინგლისს მოჰყავს მაგალითად ის ბოროტებანი, რომელიც რუსეთმა პოლშიაში მოახდინა. ახლა, რატომ თქვენ თქვენს მოქმედებას კი არა ჰხინჯავთო? ინგლისს რაღად ავიწელებაო ის უდიერი, უმსგავსო მოქმედება, რომლის ძალითაც მან მოსპო ინდოეთის აჯანყება. განა მარტო ეს არის? კიდევ ბევრი სხვა ბოროტება მოსდევს ინგლისის მთავრობის მოქმედებასაო. „უმთავრესად იმას

*) „ივერია“ № 10.

ვავედრი მთავრობას,“ ჰსთქვა გლადსტონმა, რომ იგი ეოველთვის უკუნურად უადვილებდა რუსეთს მის საკუთარის სარგებლობის დევნასა და მის გავლენის გაძლიერებასა. განა საშიში არ არის, ქრისტიანეთა ის აზრი იქონიონ, რომ მათ რუსეთის გარდა სხვა შემდეგ არავინ არა ჰქავსთ“. „ოსმალეთის აჯანყებულთა საქმე ეოველ იმ საქმეზე უწმინდესია, რომელსაც კი ოდესმე აუღელვებია ადამიანის გული, რომელსაც კი ოდესმე ვაქვაცობისათვის ხმალი ამოუღებინებია. შეგვიძლიან განა ჩვენ ვსთქვათ, რომ ამ საქმეში ჩვენ ჩვენი მოვალეობა ავასრულეთ? იყო დრო, როდესაც თავისუფლების იმედი ინგლისზედ იყო მიქცეული. სადაც კი რომელსამე კეთილშობილს მიდრეკილებას ფრთაშეუსხავს და უმაღლესი რამ გრძნობა კაცის გულში დამრულა, ჩაგრული ინგლისისკენ მიმართავდნენ ხოლმე თავის ვედრებას. ინგლისის ხალხი, რომელმაც აიგო უმაღლესი შენობა თავისუფლებისა, ეოველთვის გამსადრებული იყო სხვების საშველად. რა დასკვნა გამოდის აქედან? რომელი პოლიტიკაა უმჯობესი? ეს ძალადი წინეობითი პოლიტიკა, თუ ის, რომელიც ინგლისის ინტერესებსზედ არის მომართული? თქვენ გეუბნებდნენ, რომ ის ხალხი, რომელიც უკანასკნელად დაიპრობეს იმ ქვეყანას (ეს ოსმალეთზეა თქმული), იგი აღადგენს მის ბედსაო. აი ამასზედ უნდა მიაქციოთ ყურადღება. ერთმა ნაწილმა ამ ქვეყნისამ-ჰერცეგოვინეულთა და ბოხნიელთა-ისურვა დაიბრუნოს რაც წაერთვა. მეორე ნაწილი დგას ჩერნოგორიის მთაზე და გამსადრებულია ხელმეორედ დახვდეს ოსმალებს და დაუბრუნოს ამ ქვეყნებს თავისუფლება და მშვიდობიანობა. გარდა ამისა, კიდევ ერთი ნაწილი-ხუთი მილიონი ბოლგარიელები-ტანჯულნი, მიწასთან გასწორებულნი თქვენ გაწვიდიდათ ხელს, თქვენ გემუდარებოდით შემდეგობას და მფარველობასა. იგინი გეუბნებდნენ თქვენ, რომ ჩვენ არ გვინდაო არა რაიმე დაკავშირება არც რუსეთთან და არც სხვა სახელმწიფოსთანაო, იგინი მხოლოდ ნატრულბენ განთავისუფლებას შეურაცხ-ყოფისა კირთებისაგან, ამ კირთებისაგან, ამ მწუნარებისაგან მათს დამსხნელს დიდი სახელი მოელოდდა და ეხლაც არ არის გვიან, რომ ეს სახელი დაიგდოს კაცმა. იმედი მაქვს, რომ ჩვენ სამინისტროში იმისთანა კაცები მოიპოვებდნენ, რომელნიც ეცდებიან ამ სახელის შოვნისათვის. ვიმეორებ, ეხლაც არ არის გვიან რომ ეს სახელი მოვიპოვოთ, იგი საკმაოდ დაჯილდოებს მას, ვინც ეცდება მის მოპოებას.“

აქედან ცხადია, რომ გლადსტონს აღმოსავლეთის საქმეში რუსეთის და ინგლისის შორის დაახლოება უნდა, ე. ი. ინგლისის ეხლანდელის პოლიტიკის სრულიად გამოცვლა. გამოიცვლება თუ არა ეს

პოლიტიკა, ამისი ჯერ არავინ იცის, მაგრამ ამ გლადსტონის სიტყვას ის შედეგი კი ჰქონდა, რომ მისა და მის მეგობრებთა შორის უთანხმოება ცოტად თუ ბევრად შესწვეიტა.

საზრუნავი. ლებლონმა რომ გაათავა თავისი სიტყვა, *) წამოღვა სამინისტროს პრეზიდენტი, კიულსიმონი და სთქვა შემდეგი: „მე, როგორცაღ ლებლონს, სახეში არ მაქვს კათოლიკის სარწმუნოების მტრობა. მე ამასზედ კიდევ მეტს ვიტყვი: მე ვერ მოვითმენ, რომ ჰსდევნონ იმ სარწმუნოებას, რომლისაც მე სრული პატივი და სიუვარული მაქვს. მთლად კათოლიკის სამღვდლოება კი არა, მისი ერთი ნაწილია მხოლოდ ახალის დროის სასოკადოების მმულვარების ღირსი.“

„მართალია, იყო დრო, როდესაც ეკკლესიის დიდი ძალა და უფლება ჰქონდა, მაგრამ მაინც მის უფლებას მაშინ სასლვარი ედო. მას ნება არა ჰქონდა დაეპრობის უფლებანი, რომელნიც მარტო სახელმწიფოს ეკუთვნის. არც ეხლა აქვს ეგ უფლება, მაგრამ ეკკლესია თავისთავად იხემებს. მაშასადამე ჩვენ (ე.ი. მთავრობა, რადგანაც კიულ-სიმონი, როგორც მინისტრი, მთავრობის სახელით ლაპარაკობს) თვით ეკკლესია უნდა დავაყენოთ იმ საერო კანონის ქვეშ, რომელსაც ემორჩილება ეოველი მამულისმშვილი. ამისათვის მტკიცე რამ საშუალება უნდა ვანძროთ, შესახებ ეკკლესიის მოძღვრებისა, რომ მე იმასავით დიდ თავისუფლებას ვერ გამოვიჩენ. ორგვარი მოძღვრება არის ეკკლესიის სახელითა: ერთი ის, რომელიც ჭკუასა და გონებას ანძობს; მეორე ის, რომელიც ეოვლად საქები და პატივ-საცემია. კათოლიკების რაზმიც ამის მიხედვით ორგვარია: ერთი ემორჩილება კანონს და კანონის ძალით სუფევს, მეორე-იგია, რომელიც ადგენს რაღაც კომიტეტებს და სახელმწიფოს მორჩილებისას არას ფიქრობს ამათ რასაკვირველია, მთავრობა არავითარ უფლებას ვერ მიჰსცემს და სასტიკად უნდა მოექცეს, რადგანაც ეგენი შეადგენენ სახელმწიფოს სახელმწიფოში.“ ბოლოს კიულ-სიმონმა სთქვა: „ის დასაძრახისი ეოფა-ქცევა, რომლის მიხეზითაც ვაიმართა ეს ბაასი, ეკუთვნის მხოლოდ ეკკლესიის მცირე ნაწილს, და სამღვდლოთა უმრავლესობა თვითონა ჰსწუხს ამასზედ.“ „მაშ თუ ჰსწუხს, რატომ არ აცხადებს თავის უკმაყოფილებასო“, მისძახეს რესპუბლიკელებმა, რომელთაც რასაკვირველია, არ მოეწონათ კიულსამონის სიტყვა, რომელიც

*) „ეკკლესია“ № 10.

მეტად ცივად ეჩვენათ და რომელიც არაფერს გადაწვევტილებას არა ჰხდებდა.

დევუტატთა ზალატის წევრთა უმრავლესობა რესპუბლიკელებს ეკუთვნის, და იმავე დღეს რომ დაბოლოებულიყო კლერეკალებზედ ბაასი, უეჭვდელია ზალატა თავის უთანხმოებას და სამდურავს გამოუცხადებდა სამინისტროს, და ამის გამო სამინისტრო სამსახურიდამ გამოვიდოდა. რესპუბლიკელებმა იგრძნეს ესა და გარდასწვიტეს, რომ ბაასი მეორე დღისათვის გადაიდოს. მეორე დღეს გამოჩენილმა და გაუფენიანმა რესპუბლიკელმა გამბეტამ წარმოსთქვა დიდად შესანიშნავი სიტუვა, რომელსაც ჩვენ შემოკლებით ვადმოვიღებთ.

გამბეტა აცხადებს, რომ მისი სიტუვის საჯანი სარწმუნოება არ არის. „სარწმუნოებაზედ კი არა ვლანარაკობო, ჰსთქვა მან: არამედ იმ საზოლიტიკო დასზედ, რომელიც სარწმუნოების ნიღაბს იფარებს და ამით აცდენს ხალხს. ეს დასი სარწმუნოებას ხელში ისე ათამაშებს, როგორც იარაღს სახელმწიფოს სიმაგრის დასარღვევად. აი საქმე რაში მდგომარეობს და აი რა უნდა აღვიაროთ გუღწრფელად. ეოველის მხრიდან მოესივნენ ჩვენ ქვეყანას სხვა და სხვა დასები, აიკლეს იგი და თავს სარწმუნოების სახელით იმართლებენ. ამ რიგი კაცები სხედან სენატში და ცდილობენ კლერეკალებისკენ მიხარონ მთავრობა. ამათი ნაყოფია ის ზეტიციაც *), რომელსაც ესლა ატარებენ ხელის მოსაწერად, თუმიცა ეგ მთავრობისგან აკრძალულია.

„თუ ზაზი თავის ბუღლას საფრანგეთში აცხადებს მთავრობის დაუკითხავად, თუ ეზისკოზოსები მერებს უგზავნიან კანონით აღკრძალულ წერილებს, ამის მიზეზი მთავრობის უძღურებაა, რომელიც დაჰსხემდა მას ამ შვიდის წლის განმავალობაში სხვა და სხვა შევდომების გამო. კლერეკალული სული ისე გაჰსჯდომიათ მმართველთა კაცთა, რომ კლერეკალებს შეუძლიანთ რაც უნდა ის ჩაიდინონ და მთავრობის მოხელე კაცთა შორის ამაში სრული შემწეობა მოიპოვონ. აი საიდგან მოგველის ნამდვილი და მტკიცე შიში. საქმე იქამდისინ მივიდა, რომ ესლა ვკითხულობთ, ნუ თუ სახელმწიფო ეკლესიის მსახურიანო?

„აი ამ რიგად მთავრობის შემწეობით დაიმედებულნი, კლერეკალები ცდილობენ ჩაიგდონ ხელში თვით ხალხ-

*) ამას წინა კლერეკალებმა ქალაქი შედრინეს, ხდაც მოხსენებული იყო შესაწუხარი მდგომარეობა ბაასისა და თხოვნა მთავრობისადმი, რომ მან მიიღოს მონაწილეობა ბაასის დასახსნელად. ამ ქალაქს ატარებდნენ და ხელის მომწერლებს ატრთებდნენ. ბაქუეებსაც კი აწერისებდნენ ხელს, ატეპი რიგობზე ხელის მომწერი ბლომად შეკატროვითო.

იც, რომელსაც აჯერებენ რომ მისი კეთილ-მდგომარეობა მათზედ არის დამოკიდებული. დრო არის ვინმართ, საზოგადოების დაცვისათვის, ეოველი ღონისძიება და ეკლესიის იმავე მდგომარეობაში ვამყოფოთ, რომელიც მისთვის სახელმწიფოს მიუნიჭებია. ეს ითხოვს არამც თუ მარტო საზოლიტიკო სარგებლობა, არამედ სამშობლოს მოყვარეობაცა. კლერეკალებს ჰსურთ საფრანგეთი იტალიის რევილიუციას გადაამტკრონ და რი იატეხინონ იმ ხალხთან (ე. ი. იტალიელებთან), რომელმაც დაცივა თავისი კანონიერი მფლობელობა; მათ ჰსურთ შეუძვირონ იტალიისადმი თანაგრძობა იმ მეომრებს, რომელთაც სახელი ვაითქვეს მაჯეტის რიში *. შეუძლებელია, რომ კლერეკალებს ნება მიეცეთ გარეშე საქმეთა მინისტრს იმ რიგად მოსთხოვონ ზასუხი თითქო ზაზის ბრძანებას უცხადებენო: შეუძლებელია, რომ ეზისკოზოსებმა, (რომელნიც მთავრობის მოხელენი არიან) საქვეყნოდ იქადაგონ იმ რიისათვის (იტალიასთან), რომელიც ეოვლად საჯნოა საფრანგეთისათვის. საჭიროა კლერეკალების ხელიდამ სახელმწიფო დავიხსნათ.

„ორში ერთი: ან თქვენ ფრანციელნი არა ხართ და თუ ხართ კანონს უნდა დაუძორხილდეთ.“

დიდად აღძრა ზალატა გამბეტის სიტუვამ და დიდად ააღელვა.

გამბეტას სიტუვის შემდეგ, რესპუბლიკის დასის წევრთა ეს წინადადება შეიტანეს ზარლამენტში მისაღებად: ზალატა შეუდგება სხვა რიგში ჩავარდნილის საქმის განრჩევასა და ამასთანავე აცხადებს, რომ რადგანაც კლერეკალების მოქმედებას შიში და განსაცდელი მოსდევს სახელმწიფოს შინაჯანის და გარეჯანის მშვიდობიანობისთვის, ამიტომ ზალატა იწვევს მთავრობას მოიხმაროს ეოველი კანონიერი საშუალება, რომ ეს სამშობლოს წინააღმდეგი მოძრაობა მოსჯოს. მონარხიელებმა ამ საჯანზედ სხვა წინადადება წარუდგინეს უფრო ნაკლებ საწეენი კლერეკალებისათვის. კარგა ხანი იბაასეს მასზედ, თუ რომელი წინადადება მივიღოთო და ბოლოს საქმე კენჭზედ მივარდა. კულისიომნმა თანაგრძნობა გამოაცხადა ზირველის წინადადებისადმი.

ზალატამ რესპუბლიკელთა წინადადება მიიღო ზალატის ვადაწვევტილებად. რესპუბლიკის წინადადებას მოუვიდა 361 თეთრი კენჭი, მონარხიელებისას კი 121.

*) მაჯეტა ლომბარდიის ქალაქია იტალიაში. აქ 1859 წ. მაკ-პატონმა ტაიარჯუა აცტრიელებზედ და ნაპოლიონმა ამისათვის ჰერცეობა მიხსცა. მას აქედ მაკ-პატონი იწოდება მაჯეტის ჰერცეოდ. გამბეტამ, ზასაკეიწველია, სიტუეპი მაკ-პატონს გადაჰკრა.

ამით ერთხელ კიდევ დამტკიცდა, რომ საფრანგეთის მთავრობა რესპუბლიკის დასის აზრს უნდა აჰყვას, რადგანაც იგი ზალატის უმრავლესობას შეადგენს. ჯერ მარტოის გარემოება რომ ჩუქსიმონი რესპუბლიკელთა წინადადებას მიუღია ამტკიცებს, რომ რესპუბლიკა თან და თან უფრო ფეხს იმაგრებს საფრანგეთში. ჩუქსიმონი იმისთანა კაცი არ არის, რომ ამ შემთხვევაში მარტო იდეას აჰყოლოდა და თავისი ზირადი სარგებლობა დავიწყებისათვის მიეცა. ავია ჩუქსიმონი თუ კარგი, იმოდენა გონიერება კი აქვს, რომ რესპუბლიკას ცხადი წინააღმდეგობა არ გამოუჩინოს, როდესაც ხალხის წარმომადგენელთა უმრავლესობა რესპუბლიკელია. უბედურება ეს არის, რომ ამოდენა გონიერება დემეტოს მაკ-მაგონისათვის არ მიუცია. ჰარიჟი დამ მოსული დეჰემა გვაცნობებს, რომ მაკ-მაგონს ჩუქსიმონთან წიგნი მიუწერია, რომლითაც სამდურავი გამოუცხადებია ჩუქსიმონისათვის, — სამინისტრო სანჭოში ერთს ამბობდოდა ჰარლამენტში კისრულებით სხვა ჰსთქვიო. ამ წიგნის მიხედვით ჩუქსიმონი და ზოგიერთი სხვა მინისტრები სამსახურიდან გამოსულან. გარდა ამისა მაკ-მაგონს დეჰეტატთა ზალატისა და სენატისათვის გაუკ საზნია შემდეგი წერილი: რესპუბლიკელი კაბინეტები დიუფორისა*) და ჩუქსიმონისა ამოდ სედილობდნენ მტკიცედ მოემსროთ დეჰეტატთა ზალატის უმრავლესობაო. რესპუბლიკის ჰრეზიდენტს არც სინდისი და არც სამშობლოს მოყვარობა ნებას არ აძლევს კიდევ გზა მიჰსცეს ამა უმრავლესობასაო. რადიკალების განმლიერება საფრანგეთის დაღუჰვა არისო, და სხვანი.

გარდა ამისა მეორე დეჰემა გვაცნობებს, რომ ჩუქსიმონის მაგონად სამინისტროს მოთავედ ჰერცოგი ბროლი იქმნებოდა. რა ნაირი კაცია ეს ბროლიჰი, ამას შემდეგში მოგახსენებთ, ესლა კი ამას ვიტყვი რომ იგი ყოველს გვარს მთავრობასა შეიმუნევს და რესპუბლიკის მთავრობას კი არა. აქ შესანიშნავი ის არის, რომ მაკ-მაგონმა ვერა ფერი ზატვიო სცა რესპუბლიკას, რომლის მოთავედ თვით ირიცხება. დეჰეტატთა ზალატის უმრავლესობას გზას ვედარ მივცემო, — მაშრიდას რესპუბლიკა ეოფილა, თუკი მისი მოთავე ხალხის წარმომადგენელთა უმრავლესობას გზას არ მისცემს? თუ თავის ხალხის სურვილს არა, მაშ თოფსა და ხმალს გაუხსნის გზას მაკ-მაგონი, როგორც ეტყობა. ესლა აკლდა საფრანგეთს! ეს ამბავი ეოვლად დირსია ეურადღებისა.

ფერილი აზრები. ინგლისიდგან ფინანსთა მინისტრს, ნორტკოვს, გლადსტონის წინადადების

*) ლუფოზი ეულისონის წინეთ იყო სამინისტროს მოაქე.

შესახებ შემდეგი უთქვამს ზალატში: ვიდრე ინგლისის სარგებლობას ვნებას არა ვინ არ მისცემსო ესე იგი, ვიდრე ინდოეთის გზას არ შეეხებიან, ინგლისს არავითარი საბუთი არ ექნებაო, რომ მონაწილეობა მიიღოს აღმოსავლეთის ომში.

— გლადსტონის წინადადება უარ-უყვია ზალატს, — ვნა წევრს შავი კენჭი ჩაუგდია და 223 თეთრი.

საბერძნეთი დიდ მზადებაშია ომიანობისათვის, თუცა ინგლისი ეოველ ღონისძიებას ხმარობს, რომ როგორმე დაუშალოს ომში გარევა.

— ათინი დამ იწერებიან, რომ თუ საბერძნეთი ომს არ გამოუცხადებს ოსმალეთსაო, ხალხი უთუოდ აჯანყდებაო. კანდიამაც აჯანყება უეჭველიაო.

— რუმინის მთავრობას თავისი დამოუკიდებლობა და ომი გამოუცხადებია ოსმალეთისათვის. ზალატს ათი მილიონი გადაუღვია ომისათვის.

— ავსტრი-ვენგრისის ნეიტრალიტეტი გამოუცხადებია.

— სერბია დიდ მზადებაშია ომიანობისათვის. მისი კნიაზი ორ წუალ შუა დვას, რადგანაც ომი არ უნდა და სხვები კი მისდგომიან ომი გამოაცხადეო ან ტახტიდგან გადადგეო: ამბობენ რომ მილანი მართლა ტახტიდგან გადადგომას აზირობსო.

თ. ალექსანდრე ჭავჭავაძის ლექსნი.

I

ისმინეთ, მსმენო, ჭირთა მთმენო, მომამართ ეურნი, რავგარნი ჭირნი, ცეცხლნი ხშირნი, მწველნი აღმურნი გნახენით როსა, ამა დროსა ზედა-ზედ რთულნი...

წუელ-არს ის დრო, როს სამკვიდრო დაჰკარგეთ ერულნი, გვძლივა სოფელმან ხელ-მოფელმან აწ გვაგო შურნი...

უწითეოფელთა მხლობელთა მამულნი მათნი, მუნა მოფელნი, ეოვლ-მშოთოფელნი, სიტევა ლაქათნი, ცხოვრება ცუდნი, გულითა მრუდნი, ზირ-ბნელნი სათნი, აქვსთ ეოვლთვის ხელად სჯულად ძველად საფრხე, საც-თურნი...

გვძლივა სოფელმან ხელ-მოფელმან აწ გვაგო შურნი...

ქაჯთ ეოფა-ქცევა, ჭამა, სმევა აქვსთ არეულად, დიდნი მცირენი, გინა ერნი ხელ-ჰოფენ მკლურად, ბატონ ემობანი, განრჩევანი არა აქვსთ სრულად.

მოკვარეთ ტკბილთა, ხან-დახშილთა გუგლთა ჰსწვევლენ
მტრულად

კაცთა მკილაენი, ლიხლნი, აენი, ემძაკთ სადგურნი. —
გვძლივა სოფელმან ხელ-მოფელმან აწ გვაგო მურნი...

ვინც ჰხვდა მათ მახეს, ჭირთა სახეს არა აქვს შვება,
მათხედ კეთილი, ვითა შლილი დაიცარება:
ერთგ ულთა ჯილდო, გუგლთ-საბინდო მიხვდება ხვება,
ეს აქვსთ სიკეთე მათ უკეთე და ნაცვალ-გება...
მუნთლად გვაწვივებს, დაგვახვივებს თავს ბნელნი ბურნი.
გვძლივა სოფელმან ხელ-მოფელმან აწ გვაგო მურნი.

ნახეთ მოყვასნო, ბრძენთა დასნო, ესე წესია:
შემდგომ საცთურნი მას ჰირველსა უმფირესია,
სხვათ დიდ-ბოროტსა მცირე მათი უმეტესია....
დაკარგეს ყოფილი ჭირნახული გუგლთ-უმხნესია,
ჰქმნეს სავანენი საუკუნოდ ვით უდაბურნი, —
გვძლივა სოფელმან ხელ-მოფელმან აწ გვაგო მურნი.

II

დაუდგრომელის მწყემსისა და კეთილის მწყემსისათვის

კობლე და ხლოე.

კობლე.

ხლოე! რაა მაგრე მარტო ტარება?
არცაღა თუ მომანხვლი ხარ დღესა მე....
მოუედ, ხლოე!.. კობლე არ გებრალება?!
ნუ თუ გული შეგეცვალა როგორმე?

ხლოე.

ჩემად, კობლე! არ გესმისა ბუღბული?
ვით საამოდ ჰვალაობს, ოჰ, მის უსული!
აქ აღარ ვარ; მან მიმატაცა გული...
იქნებაღა ესთა რამე საამე!..

კობლე.

ხლოე, ხლოე! შენ მაგ ხმასა საამოს
მარად ისმენ დილასა და საღამოს,
მაგრამ კი კვლავ არა მახსოვს არცა როს,
რომ მაგისთვის მომძორვოდუ საღამე.

ხლოე.

ეჰა კობლე! ასე ტკბილად კვლავ ოდეს,
უძღერნია რომელ საღამე განსოვდეს!
გესმის ვით ჰეფს... ვჰგონებ ქვასაც აღბობდეს...
ნეტა არ ჰსწვდეს ეს ხმა არც დღე, არც ღამე!

კობლე.

მე არ ვჰგონებ მას ხმა მეტი ეჩინოს,
მაგრამ... ანუ მეძცა რასთვის მეწეინოს,
ჩემსას იგი გირჩევნია, — გერჩივნოს...
შევჰსცთი და რაჰ! რაღა მარგებს აწ ვამე?!
წარვედ მასთან... იგი ჩემებრ არ ჰსწბილდეს,
არ ვაწაღოს რომ მისი ხმა მოგწეინდეს,
მან დაგასწრას უდგრომლობა, დაჰფრინდეს
და გაწამოს, ვით აწ შენ მე მასწამე.

კორესპონდენცია

ერთი უბედური ადგილია და შარშან, თუ არა
ვცდებით, იმ ადგილს ერთი ბედნიერი მეტევე
(ЛБСничій) ყოფილა გლენთა საუბედუროდ.
უმუშავნია საწეალის გლენობის ბედსა და ის
მეტევე იქილამ სხვაგან გადუყვანიათ. ვახარებულს
გლენობას ჰირ-ჯვარი გადუწერია და ღვთისათვის
დიდი მადლობა შეუწირავთ. ამ მეტევეზედ უწინ
იმავ ადგილას თურმე ერთი ღვთის-რისხვა მეტევე
ყოფილა, ამ გადაყვანილს მეტევეზედ უფრო
უარესი. ვაჯარდნილა ხმა, რომ ის უარესი ისევ აქ
გადმოჰვავთო. გლენობას ელდა სცემია. ვისაც ევ
ამბავი გაუგონია, უთქვამს: ღმერთმა ნუ ქმნასო,
ძლივს მოვძორდით იმ ღვთის-რისხვასა და ნუ თუ
კიდევ იმის ხელში ჩავცვივითო. ზოგი ამბობდა: ნუ თუ
კაის ვავეარენით და ვუის უნდა შევეარენითო. ზოგმა
კიდევ სთქვა: ტუილია, განგებ ამბობენ, იციან რომ
ღვთის-რისხვა და ვცდიან, აბა რას იტყვიანო. იმას
აქ მოხვლას ვინლა აღირსებს, აქედამ შერცხვენელი
განგდესო. ზოგი კიდევ ღმერთს ევედრებოდა: ღმერთო
ეს ხმა სიზმრად გადააქციე, აგებ გამტეუნდესო.
ერთის სიტყვით დიდი და ჰატარა გულ დაჯერებული
იყო, რომ ან კაცი და ან ღმერთი ამ უბედურებას მათ
თავზედ არ მოიყვანს.

აკი უმტეუნა საწეალს გლენობას იმედმა და
მართლა ის ღვთის რისხვა მეტევე კიდევ თურმე აქ არ
მივიდა!... დასწედათ წელეები გლენებს, გაუახლდათ
უწინდელი რბევა, ცემა და სუსნი. წინედ რომ იყო აი
რა კალო ვალეწა საწეალის გლენების თავზედ:

1) ერთს მ . . . .ს გლენს, დაბანიშვილს ხუთმეტი
თუმანი წაართო, იცით რისთვის? ამ დაბანიშვილს
თვისი თავლა დაუშლია და მეზობლისთვის მიუყიდნია
ოცდა ათ თუმნად. მეტევეს შეუტევა და არ ვინ იცის
რა უფლებით, რისგამო და რისათვის ამ ფულის
ნახევარი თვით წაურთმევაია.

2) ერთხელ გ . . . .ი გლენი სარქისა ფარეულოვი
თავისისმამით მოდენილა ჰ . . . . სბოლოზედ. საშინელი

სიცივე უოფილა, უურები ხელცანოცით ჰქონიათ ახვეული, უბეში ხელები ჰსწეობიათ. გაჰსწეობიათ ღმერთი და ის ღვთის-რისხვა მეტევე შემოჰპურიათ მისის ამალითა. საწვალ გლეხებს უბიდამ ხელების გამოღება დაჰსწარებიათ და ქუდი არ მოუხდიათ. აქაო და ქუდი არ მომიხადეთო, მიუეწეებია მსლებელნი და მათრახით სულ ტუტა უდენია. შვილს თვისი ტკვილი დავიწეებია რადგანაც თავისის მოხუცებულის მამის ცოდვით იწოდა თურმე. ბოლოს ღმერთი მოჰკონებია კაცთ-მოუვარეს მეტევეს და თავი დაუნებებია.

3) დიაკვანს ალექსა ბაქრამეს რატომ ქუდი არ მომიხადეთო ამისთანავე დღე დააქენა რურმე.

4) გ. . . . . წ. . . . . ს მამასახლისს ელიოზ ხოსიტაძეილს თავ-ზირი დანატვრია. ხოსიტაძეილი თავისისწლიანი წასულა და უჩივლია მთავრობის წინაშე, მაგრამ დღეს აქამომდე თვით ნაცემმა არ იცის საქმე ჩაუხეხდა, თუ ჰსწარმოებს.

ეს უნარი თურმე ეხლაც თან მოჰყვა. 1) მოვიდა თუ არა, მაშინვე თავისი ერთგული „ობეხიკი“ გ. . . . . — შვილი, როგორც გამოცდილი კაცი, გაგზავნა თვის სახელო სოფლებში მ. . . . . მოყოლებული ხ. . . . . მდე და თხოვით ჰსთხოვა, — სოფელსედ ოცი კოდი ჰური, ათი კოდი ქერი და სამი ურემი ბზე შემომანვიეთო, ახალი გადმოსული „ლესხინი“ ვარო. წვაროც თვითონ უხვევებია. სოფლის მალაზიებიდამ მომეცითო. ეოველს სოფელს ეს უმორჩილესი თხოვნა აუსრულებია. ერთს სოფელს ჰ. . . . . ს კი მარტო სამი ურემი ბზე მიურთმევია, სხვა კი დაგვითმეო. ბოლოს კი ამ სოფელს ძალიან უნანია, ნეტავი ეველა, რასაც გვთხოვდა, მიგვერთმიაო. გამწვრალა მეტევე ამ წინ დაუხედავ სოფელსედ და სამინლად გადაჰკიდებია. უბრძანებია „აბეხიკებისათვის, ვის კარსედ ფიხნი ნახოთო, ან ტეიდან მომავალი მეგხვდეთ ვინმეო, აწერეთ და სია აქ წარმომიდგინეთო. არ გასულა ამის შემდეგ რამდენიმე დღე და იმ უბედურს სოფელს ჰ. . . . . ჰსწევია „აბეხიკი“ მ. . . . . დ. . . . . მე, მოუგროვებია „ზოლესოზიკები“ და მეტევესაგან ბოძებულის სიის ძალითა უვლია კარ-და-კარ და ურბევია საწვალ გლეხობა. ვის კარსედაც თურმე ფიხნი ნახეს, იმას ურემსედ ორი და ათი შაური წაართვეს, სიაში ჯარიმად ეს გიწერიაო. ერთს გლეხს მუხაიშვილსა თორმეტი მანეთი წაართვეს. ამ საწვალს სოფელს ჰ. . . . . ს საქმე ისე გაუჭრია ამ „ლესხინმა“ თურმე, რომ ვენახებში ხეხილი უჭრიათ და იმით წასულან იოლად.

2) საფიხნემი არ ვინ იცის საიდგან ცეცხლი გაჩენილიყო. მეტევეს ეს ამბავი დაუბრალებია ოთხ-კომლ უშიტაძეილებისათვის და ოთხივესათვის ოცი თუმანი ჯარიმა წაურთმევია.

3) ერთი თათრიაშვილის მენახირე თოთხმეტის

წლის ბიჭი დაუბრებია „ლესხინს“ და შიგ სოფელში, სადა მთელი ხალხი იყო შეერილი, გამოუცნადებია რომ თორმეტი მანეთი ჯარიმა დაგადეო და უნდა მოიტანო. ბიჭი მაგარსედ დაჰსდგომია. „ლესხინი“ გაბრახებულა, ბევრი უევირნია და ბოლოს დაუძვევდევია საწვალ ბიჭი გომში და მეორეს დღეს კი ბიჭს ძალა უნებურად უკისრნია ჯარიმა და მიურთმევია. ეს მთელმა სოფელმა იცის.

4) ამ წლის მარტში სოფელს ს. . . . . დაბარა სიით კაცები და ერთს იაგორ ახლამაზოვს რვა თუმანი ჯარიმა დაადო. აქედ ეცა ახლამაზოვი, იქით ეცა და ბოლოს თორმეტს მანეთს დააჯერა „ლესხინი“. ამავე დროს მამასახლისს უბრძანა ერთი ურემი ბზე ემოვნა და ლესხინისათვის მიერთმია სახლში. მამასახლისმა დაუყოვნებლივ აღასრულა ბმანება.

5) „ლესხინის“ მსლებელს გ. . . . . შვილს მიუტანია წელს აწრილში ერთის სოფლის კაცისათვის ლესხინის ბმანება, სადაც ჰსწვრდა: მე შენ გიბრძანებ, რათა დაუბრკოლებლივ წაართვა ჯარიმა გლეხს ჯამალაშვილს ექვს თუმან ნახევარი და ოთხი აბაზი, მეორე გლეხს გივლა მეკაკიძეილს ოთხი თუმანი და ორი აბაზი, ხოლო მესამეს თომა კეკელიძეილს მანეთი და ათი შაური, რადგანაც მაგათ მოუჭრიათ ზომასედ მეტი ხე. დაშინჯეს ობეხიკებმა ხეები და აღმოჩნდა გლეხების სიმართლე, მაგრამ თითო ბატკანს და სხვა და სხვა ნობათს მაინც ვერ გადაურჩნენ.

6) ერთს დორეულს ფშაველს დაევენა ხ. . . . . ს ტეემი ე. . . . . წ. . . . . ს გომებთან ხუთმეტი სული ძროხა საბალახედ ლესხინის ნება-რთვითა. წინადვე, რასაკვირველია, საბალახე ლესხინიმ გამოართო. ბოლოს წასვლის დროს შარი მოუდო, შენ ტეემი ნეკერი გიჭრიაო და ექვსი ძროხა წაართო. ცხრა ძროხალა წაიყვანა შინ საწვალმა ტირილითა და თავში ცემითა. ეს ამბავი მთელმა სოფელმა ხ. . . . . მ იცის და უკვირთ ამ საქმემ ესე როგორ ჩაუარაო მეტევეს. ფშაველს საჩივრისა შემინებია და ეს უძგზავსო საქმე მთავრობისათვის არ მოუხსენებია.

7) სოფელს ჰ. . . . . ში მეტევეს იქ ეოფნის დროს გლეხმა ჩინლაშვილმა, რომელსაც ორი მანეთი უნდა მიეცა მეტევესათვის, ეს ორი მანეთი ობეხიკს თურმეჩაბარა. ბოლოს „ობეხიკის“ უარი ეყო და როცა გლეხს კიდევ თავისი ეთქვა, მაშინ თვით მეტევეს წინაშე „ობეხიკს“ ორი ლახათიანი სილა ერთვა გლეხისათვის. მეტევეს კიდევ ცხრა მანეთი ჯარიმა წაერთმია საწვალისათვის, ჩემთან ტეუილი როგორ გაბედო.

აი რა ამბებია ჩვენს მხარესედ. საწვალ გლეხობა შეჰურებს ცასა და იმის ლოდინშია, რომ დღესა თუ ხვალ იქიდან მაინც შვება და ლხენა მიეცემა. გატეავდა ისეც გატეავებული გლეხობა ამის ლოდინში....

წერილი პატარბურბილამ

1877 წელს 2 აბრის.

თუ არ ვცდები, ჯერ ჩვენს მწერლობაში სრულებით არა თქმულა რა შესახებ საექიმო კურსებისა, რომელნიც აქ ქალებისათვის არის დაარსებული. ამ კურსების ვითარება და გარემოება დავწვრილებით ვიცი. ისიც ვიცი რა რიგად საჭიროა ქალი-ექიმი საზოგადოდ ეველგან და უნამეტნავესად ჩვენში, საქართველოში. მე ვამბობ: ნამეტნავად საქართველოში, რადგანაც საქართველოში შედარებით უფრო ბევრი უბედურება ხდება ხოლმე მარტო იმისგან, რომ სხეული, ავად-მოუფი ქალი მორცხობს და არ იწვევს მამა-კაცს ექიმსა. მე ჩვენში ვამიჯობნია უკანასკნელს დღეში მყოფის მშობარის ქალის ქმრისაგან: „რაც უნდა ღმერთი ვამიწერეს, ექიმს არ მოვიყვან, ცოლს არ გავანინჯებო და საქვეყნოდ თავს არ ძვირცხვენო“. თუნდა ქმარი დაჯეროთ, თვით ავად-მოუფსა ანუ მის მანლობელთ ხშირად ვერას გზით ვერ დაითანხმებთ, რომ ექიმს უჩვენოს-განახინჯოს სატკივარი, ექიმი ქალები რომ იყვნენ ეს მავალითები აღარ იქნებოდნენ და ვინ იცის რამდენი სული დაისხნიდა თავის-თავს უდროო სიკვდილისაგან. ქალი ექიმ-ქალს არ მოერიდებოდა, რადგანაც აქ მორცხობას ადგილი არ ექმნებოდა.

დრო იყო, როცა ექიმი მამა-კაცნი და მათთან ერთად თვით საზოგადოებაც ამბობდნენ, ქალს ექიმად ეოფნისათვის არც საჭირო ღონე აქვსო, არც მსხობა და არც ნიჭიო. ამ მიზეზით ქალს ექიმობის სწავლის გზას უხშობდნენ. წარსულს ვინა ჰსწივის, უბედურება ის არის, რომ ამ ქამადაც ისმის მავნაირი ხმა, რომელსაც არც წარსულს დროში, არც აწინდელში საბუთს ვერ უშოვიან. ჯერ ისევე ძველ დროს, როგორც ჰსწიანს „ილია-დიდამ და ოდესეიდან“ ძველს საბერძნეთში ეოფილან ქალები მკურნალობაში სახელ-გათქმულნი. შემდეგ საბერძნეთის მთელ ისტორიაშივე იხმეებიან სამკურნალო მეცნიერების მცოდნე ქალები: ოლიმპია ტეპასელი, ანადოსი და ასპანია, რომელმაც დასტოვა რაოდენიმე თავისი საექიმო თხზულებანი. მეთათხმეტე საუკუნეში იტალიაში, ზალერში, ჰსწნოვობდა ექიმი ქალი აბელა, რომელმაც აგრეთვე დასტოვა ხინებული თხზულებანი ლათინურ ენაზე. მესუთმეტე საუკუნეში იტალიაშივე ბოლონიის უნივერსიტეტში იყო პროფესორად ექიმი-ქალი დოროტეა ბოკი. მესუთმეტე და მეთექვსმეტე საუკუნეებში საფრანგეთისა და ინგლისის ისტორიებშიც იხმეებიან ექიმი ქალები. წარსულ საუკუნეში ბოლონიის უნივერსიტეტში კიდევ იყო ქალი ანნა მობანდი მანცოლინი ანატომიის პროფესორად. თუმცა შესაძლოა კიდევ რაოდენიმე მავალითის მოყვანა, მაგრამ მე ვამბობ, შემოსწენებული მავალითებიც საკმაო იმის დასამტკიცებლად, რომ ქალებს ჰქონათ მიდრეკილება ექიმობისადმი და კიდევაც მესმლებით ექიმობა.

იტალიამ ზირველმა გაუსწა გზა ქალებს უნივერსიტეტებში, მის მერმე ძვეიცარიამ, ამერიკამ, საფრანგეთმა და ბოლოს 1871 წელს დიდის ვაი-ვაგლანით ინგლისმაც. რუსეთში ზირველმა ქალმა-უფ.

კამეგაროვამ 1869 წ. დასრულა კურსი ჰეტერბურგის საექიმო აკადემიაში და მის მერმე ნება არა ქალისათვის არ მიუციათ აკადემიაში ლექციების სმენისათვის. მხოლოდ ამ აკადემიის პროფესორმა უფ. გრუბერმა მისცა ქალებს ნება ანატომიის სწავლისა და ამაში თვითონ გრუბერი ხელთ-მძვანელობდა მათ. ამ ქამად შემოსწენებულ სახელმწიფოებში ბევრი არიან ექიმი ქალები, რომელნიც შრომათს საექიმო ასპარეზზე რუსეთში ჯერ სულ ორნი არიან: შემოსწენებული უფ. კამეგაროვა და სუსლოვა. უკანასკნელმა ექიმობა შეისწავლა ციურისის უნივერსიტეტში. ორნივე ჰეტერბურგში ჰსწნოვრებენ და მრავალს ჰკურნამენ ქალთა შორის, რადგანაც მრავალი სხეული ქალნი მათ იწვევენ საექიმოდ.

1872 წ. აქაურ საექიმო აკადემიაში დაარსდა ქალებისათვის საექიმო კურსები. ეს კურსები დაარსდა რაოდენიმე კერძო ზირების მეცადინეობით და სამხედრო მინისტრის უფ. მილიუტინის თაოსნობით. ამბობენ ვითომც ამ კურსების დადგენისათვის 50,000 მ. შესწირა ერთმა ციმბირში მცხოვრებმა ქალმა, რომელმაც არ ისურვა თავისის სახელის გამოცხადება. ზირველად ამ კურსებს ის დანიშნულება ჰქონდათ, რომ ოთხი წლის განმავლობაში უნდა მოემზადებინათ ნასწავლნი ბებია ქალები (ученные акушерки). ამ დანიშნულებისა და გვარად შემოსწენებულის კურსების სქემაში მიღებულ იქმნა თითქმის ეველა საგნები, რომლებსაც ასწავლიან იმავე აკადემიის სტუდენტებს, მაგრამ უმეტესი ურადლება იყო მიქცეული ბებიაობასა და განსაკუთრებით ქალების სხეულებსაზე. ამ კურსების წესდებულებით ნება ჰქონდა კურსებში მესვლისა ოლონდ იმ ასაღვასრდა ქალებსა, რომელნიც წარუდგენდნენ მოწმობას ქალების გიმნაზიის, ანუ ინსტიტუტის დასრულებისას ანუ მინაურის ოსტატობის მოწმობასა (свидѣтельство на домашнюю учительницу). ამის გარდა უნდა დაეჭირათ ევ შემენიები არითმეტკიკიამ, გეომეტრიკიამ, ალგებრიკიამ, ისტორიკიამ, გეოგრაფიკიამ, რუსულისა და ფრანციულიისა, ანუ ნემეცურის ენებიკიამ. მხოლოდ გეომეტრიის და ალგებრის ცოდნას თხოვლობდნენ უფრო ვრცლად ვიდრე ასწავლიან ქალების გიმნაზიებში, დანარჩენის შემოსწენებულის საგნების ცოდნას კი ქალების გიმნაზიების სქემის ოდენათ. გამოცხადდა თუ არა განეთებში ამ კურსების დაარსება, ქალებმა განუსაზღვრელის სინარულით მიიღეს ეს ამბავი და სამის თვის განმავლობაში 130 თხოვნა შემოიტანეს სასწავლებლად მიღებისათვის. ამ რიცხვიკიამ, ევ სამენიების შემდეგ, მიიღეს 87, თუმცა კურსების მმართველობა ზირველ წელიწადს სამოცდაათზე მეტის მიღებას არ აზირებდა. ლექციების კითხვა დაუწყეს ზოგიერთმა პროფესორმა აკადემიისამ და ამათ გარდა რამოდენმა აქაურმა გარემე ექიმთაც აკადემიისვე აუდიტორიებში, მხოლოდ კი იმ დროს, როცა ეს აუდიტორიები თავის-უფალნი ივენენ სტუდენტებისაგან. ქალები ვალდებულ იქმნენ ლექციების სმენისათვის ეოველ წლივ სუთი თუმანი შეტანათ. ზირველ ორ კურსში მათ უკითხავდნენ ანატომიას და სხვა ბუნების-მეტეველების მეცნიერებასისე, როგორც იმავე აკადემიის სტუდენტებს. დანამთენს ორს კურსში კი ასწავლიდნენ

საქეიმო საგნებსა, რომლებიდანაც უმეტესს ეურადღებას აქცევდნენ ბებიაობას და განსაკუთრებით ქალების სხეულების მკურნალობასა. რიცხვი მოსწავლეთა მსურველთა ამ კურსებში ეოველწლივ მატულობს. მაგალითებ 1873 წ. 88 ქალი მიიღეს, 1874 წ. — 90. 1875 წ. — 94 და 1876 წ. — 145. წელს ეველა კურსებში სულ 430 ქალია.

ზირველი კურს-დასრულება ნასწავლის ბებიებისა უნდა ეოფილიყო შარშან მანისში. მაგრამ შარშან მარტში გამოვიდა უმაღლესი ბძანება, რომ 1) ეს კურსები აკადემიიდან ვადიტანონ აქაურ ნიკოლაევის სამხედრო სამკურნალოში, 2) მიუმატონ მესუთე კურსი, 3) კურსს გათავებულ ქალებს აძლიონ დიპლომი, რომლის ძალითაც მათ ჰქონდეთ ნება ბებიაობისა და ამის გარდა ქალების და ემანვილების სხეულების მკურნალობისა, 4) კურსებისთვის საჭირო ფულები ეოველ წლივ აძლიონ სახელმწიფო ხაზინიდან და 5) კურსები დასტოვონ სამხედრო მინისტრის მხედველობის ქვეშ. შარშან ზაფხულში გამართეს კურსებისთვის ნიკოლაევის სამკურნალოში ანატომიის თეატრი, *) აუდიტორიები და სხვა ეველა საჭირო მოწოდებობა და აკტომბერში ქალებმა იქ დანიწეს ლექციების სმენა. წელს მოუმატეს კიდევ ორი-სამი საგანი სასწავლებლად, ლექციებს უკითხავენ თითქმის იგივე პროფესორები და ექიმები, რომელნიც ადრე აკადემიაში უკითხავდნენ ზირდაზირი გამეკე კურსებისა ესლა ნიკოლაევის სამკურნალოს უფროსი ექიმი, ამის გარდა ქალებსე ზედამხედველობა აქვს ორს ინსპექტორს. ამ ქამად მესუთე კურსში 60 ქალია. დასასრული ეგ ზამენიები მათთვის დანიშნული იყო ამ მანისში, მაგრამ მერმე გადადეს სეკტემბრამდის. როგორც ვავიგე ჰეტერნურგის სამკურნალო მანრის ინსპექტორი თურმე ცდილობს, რომ ამ კურსებში კურს დასრულებულ ქალებს მიანიჭონ ეველა ის უფლება, რაც მამაკაცთ — ექიმებსა აქვთ.

უმეტესს ნაწილს კურსების მსმენელთაცანს ხახლიდამ 20—30 მანეთამდემოდის. იმისთანებიც არიან მათ შორის, რომლებსაც ხახლიდამ ფულები სრულებით არ მოსდის და ცხოვრების სასნარს მოულობენ მით, რომ სხეებს ასწავლიან და ამში ფულს იღებენ. ამ ქამად ოცდაათამდე სტინენდიები დადგენილი ზოგი კერძო ზირებისავან და ზოგი სხვა და სხვა გუბერნიების ერობისავან. გარდა ამისა ორი სამი წელიწადია რაც შესდვა აქ ერთი საზოგადოება, რომელიც შეძლებისდაგვარად ეხმარება ღარიბთა მოსწავლეთა ქალთ, — მით რომ ზოგის მაგიერად თვით საზოგადოება იხდის წელიწადში ხუთს თუმანს ლექციების სმენისათვის დანიშნულს და ზოგს მოსწავლე ქალსა თვე და თვე ფულით შემწეობას აძლევს.

ქართველ-ქალებთავანი ჯერ არავის არ არის ამ კურსებში, მაგრამ ჩვენ ვავიგეთ, რომ ორი ქუთათურნი ქალი თურმე ამ ქამად აქ კურსებში შესასვლელად ემზადებიან.

ი. გ—ძე.

*) თთახი, რომელიც ამის დანიშნული მკვდრების საჭრკლად და ანატომიის სასწავლებლად.

მალაქის სცენებისაზან

მუშტი-კრივის მოამბენი

ბა.ბა..ბა...ბა! რა მუშტი-კრივი იყო თქვენი ჭირიმი!

— ეგ სადა, ძმაო-ჯან?

— აი მახათისკენ, კვირა ცხოველთან რომ ხეგია, ასეთი მუშტი კრივი იყო, ასეთი, ასეთი, რო... ო... ომ რალა ეთქვა! მთელი ქვეყანა იქ იყო, შენ გეძინა?

— მერე გაიმართა, ჰა?

— ო...ჰო...ჰო...ჰო...ჰო! გაიმართა და რა გაიმართა! გაიმართა, გაიმართა, რომ რატო არ გაიმართა! მოვიდა შენ ხარ ჩემი ბატონი ქვემო უბანი, მოვიდა ხალხი, მოვიდა ხალხი, რომ ნემსის კუნწი რა არის, ნემსის კუნწი არ ჩავარდება. ახლა მოვიდა ზემო უბანი, მოვიდა ხალხი, მოვიდა ხალხი დასტა-დასტა, რომ შე..ე...ნი ჭირიმი!

— მოვიდნენ და მალე გამართეს კრივი რალა?

— გამართეს, ალა-ალა იყო? ჯერ თავი ბიჭები უნდა გამოსულიყვნენ. ზემო უბნიდამ მთაწმინდელი ბიჭები გამოვიდნენ, ქვემო უბნიდამ ყასბები. მაგრამ ჯერ სადა ხარ, ბევრი ლაპარაკი იყო.

— მე კი არ ვიცი! მუშტი კრივის ხეირი წავიდა!.. რალა კრივია? შეიყრებიან, ერთი საათი ყაყანი აქვთ; რის კრივი, რის ამბავი? ერთმანერთს ლანძღვას დაუწყობენ. მერე ჯიბის ოსტატები შემოდგრებიან და დაგი-დარაბა ატყდება. ჰეი გიდი, სად არის ძველი მუშტი კრივი! ვახსოვთ, მაგრამ სად გეხსომებათ, ქალაქში რომ ქვის კრივი გაიმართა? ზემო უბნელების თავი მუხრანიანთ არჩილი იყო და ქვემო უბნელებისა ყორხმაზი. ასე დაენაძღვენენ და პირობა დასდვეს: ვინც დამარცხდესო, იმისი სახლი აიკლონო. მოვიდა ყორხმაზი, მოეყვანა თურმე ბორჩალოს თათრები, თავისი ყმები; გაიმართა კრწანისში კრივი. გაიმარჯვეს ქვემო უბნელებმა და გამორეკეს ჩვენი ზემო უბნელები. ასეთი ქვის კრივი გაიმართა რომ შენი მოწონებული. ხალხი რომ გენახა, ლომებათ გადაიქცნენ. კედლებზე კატებსავით ადიოდნენ, ბანების ლაბიარებს აქცევდნენ და წვიმასავით ქვა და აგური მოდიოდა. ქვითკირის კედლებიდან აგურებს აძრობდნენ. მოვიდნენ სიონ ზემოთ. ქურქჩხანასთან აფთიაქი იყო, სულ აფთიაქი აიკლეს; ქურქჩხანაში და შუა ბაზარში რომ ხალხი ამოვიდა, ასეთი ქვის სროლა გაიმართა, რომ იმის ზემო და ქვემო ქუჩებშიაც კი ქვა ცვიოდა.

— ვოხ აი! რა იქნებოდა!

— სალაცხოზე გარეკეს, ანჩის ხატამდინ მივიდნენ მოკრივეები რალა. ის ის იყო მუხრანიანთ სახლს მიახლოვდნენ. მთავრობამ ჯარი გამოგზავნა და სახლთან დააყენა, რადგანაც რომაო ყორხმაზი მუხანათობსო და ქალაქის გარედამ თათრები

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ტფილისის გუბერნიის თავად-ახნაურთა საადგილ-მამულო ბანკის მმართველობა ამით აცხადებს, რომ უმაღლესად დამტკიცებულის ბანკის წესდებულების ძალითა 25 მაისს 1877 წელსა დღისით, 12 საათზედ ტფილისში, თვით ბანკის სადგურში გაიყიდება უშერეოტორჟკოდ ქვემოხსენებულთა ზიროთა უძრავი ქონება იმის გამო, რომ ამ ზიროთ არ შეუტანიათ ბანკში აღებულის სესხის მხედვრი შესატანი, დადგინებული წესდების 29,30,34 და 35 პარაგრაფებითა.

სახელი და გვარი მათი ვისიც უძრავი ქონება იყიდება.	ადგილი საცა ქონება იმყოფება..	რა გვარი უძრავი ქონებაა.	აღებულის სესხის თავნი.		აღებულის სესხის თავნი ყოველჯერის შემოსატანითურთ	
			მანეთი.	კაპ.	მანეთი.	კაპ.
1 შეშიაკინი, ალექსი ივანისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 3 ნაწილში ორბელიანთ ქუჩაზე №271.	ერთ სართულიანი (ეტიჟიანი) ქვითკირის სახლი. მის ქვეშ ადგილი 235 ოთხ კუთხე საყენი...	1,743	53	1915	52
2 ტერ-მიკიტინიანცე, ქრისტეფორე ნიკიტის ძე.	ტფილისში II განყოფილებაში, 12 ნაწილში ნიკოლაევსკის ქუჩაზე.	სამ-სართულიანი ქვითკირის სახლი ეოველ-გვარის შენობითა, მის ქვეშ ადგილი 634 ¹ / ₂ ოთხ-კუთხე საყენი	79,427	7	83,833	52
3 სულხანაფისა, მარიამ ივანეს ასული.	ტფილისში I და II განყოფილებაში, 7 და 14 ნაწილში.	თორმეტი ერთ სართულიანი, ორი ორ სართულიანი და სამი სამ-სართულიანი ქვითკირის დუქნები	17,582	73	17,944	86
4 ადამაშვილი გიორგი ქიტქისაძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 1 ნაწილში.	ეკოს ადგილი 90 ოთხ-კუთხე საყენი და მასზედ მდგარი შენობანი.	270	—	330	40
5 სტეფანოვი გეორგი.	ტფილისში, II განყოფილებაში, 2 ნაწილში.	ცარიელი სასახლე ადგილი 300 ოთხ-კუთხე საყენი.	1200	—	1,349	44
6 ალექსევი ანტონ იაკობისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 1 ნაწილში.	ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მას ქვეშ ადგილი 37 ¹ / ₂ ოთხ-კუთხე საყენი.	600	—	670	44
7 ვარაჯევი, ივანე სტეფანისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 9 ნაწილში.	ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მას ქვეშ ადგილი 52 ოთხ-კუთხე საყენი.	500	—	575	4
8 მამუკიანცნი, ბაგრატ და ალექსი გეორგიას ძენი.	ტფილისში, II განყოფილებაში, 13 ნაწილში.	ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მის ქვეშ ადგილი 143 ოთხ-კუთხე საყენი.	1000	—	1087	40
9 განგებლოვისა, აგრინა ვასილის ასული.	ტფილისში, II განყოფილებაში, 14 ნაწილში.	ერთ სართულიანი ქვითკირის სახლი სარდაფებითა და მის ქვეშ ადგილი 69 ოთხ-კუთხე საყენი. . .	800	—	914	76
10 კვსაძე, ივანე გიორგისძე და ზარბიევი გიორგი თამაზისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 1 ნაწილში.	სასახლე ადგილი 224 ოთხ-კუთხე საყენი.	300	—	357	72

			მანეთი.	კაპ.	მანეთი.	კაპ.	
11	კორდანი, მერაბ ზაქარიასძე.	ტფილისის გუბერნიაში, ტფილისისავე მაზრაში სოფ. შაუთა და ვანეთი.	252 დესიატინა და 600 ოთხ-კუთხე საყენი სახსნავი, სათიბი და ტყე	3979	9	4188	39
12	ახაზი, მცირე წლოვანი ირაკლი ალექსანდრესძე.	ტფილისის გუბერნიაში და იმავე მაზრაში სოფ. თხინვალი.	175 დესეტინა, სახსნავი და სათიბი, სახლითა და ბაღითა. . .	5976	82	6086	35
13	გაბაევი, ანდრია მიხაილისძე	ტფილისის გუბერნიაში, იმავე მაზრაში სოფ. ერთვისი.	106 დესეტინა 320 ოთხ-კუთხე საყენი სათიბი და სახსნავი მიწები, სახლითა და ვენახითა. . .	4980	68	5260	44
14	ორბელიანი, თ. იოსებ კონსტანტინესძე.	ტფილისის გუბერნიაში, სიღნაღის მაზრაში, სოფ. კარდანახში.	ვენახი ორი დესიატინა და 90 ოთხ კუთხე საყენი.	2000	—	2098	—
15	რუსიევ-გორჩიბაშვი, გიორგი გიორგისძე.	ტფილისის გუბერნიაში, ქ. თელავში	ერთ სართულიანი ქვითკირის სახლი და მის ქვეშ ადგილი 1425 ოთხ-კუთხე საყენი.	700	—	774	68

სწენებულები უძრავი მამულნი გაიყიდებიან მთლიანად, მხოლოდ თვითვეულებად ცალკე. სათავნო ვალს წედ მიეკეცება ბანკში ვადითი შესატანი ფული, უოველივე ხარჯი რაც ბანკს მოსვლია მამულის გასასყიდლად დანიშნისათვის და გარდა ამისა უოველივე სახელმწიფო და სასოფლო გარდასახადის ნაშთი (недоимка) და ეგრედ შემდგარის ჯამი დამდიწება ტორგი, თანხმად წესდებულების 19 მუხლისა. ამასთანავე მმართველობა ბანკისა აცხადებს, რომ ვალის თავნი, თვითვეულს მამულს წედ ნახვენები, შეიძლება მოძორებულ იქმნას მსუიდევისაგან გირავნობის ფურცლითა (закладной листь), რომლის მანეთი მანეთად მიიღება და გარდა ამისა შეიძლება მსუიდევლმა, ბანკის თანხმობით. ეგ სათავნო ვალი თავის თავს წედ ვადილოს, მხოლოდ უსათუოდ კი უნდა მოძოროს ნადლის ფულით ის, რაც სათავნო ვალს წედ მეტი შემოსატანი ფულია.

თუ ზირველი ტორგი, რომელიც 25 მაისს 1877 წ. დანიშნულია, ვერ მოხდა და მამული არ გაიყიდა, ამ შემთხვევისათვის მმართველობა ბანკისა თანხმად წესდებულების 22 მუხლისა, ნიშნავს მეორესა და უკანასკნელს ტორგსა 9-ს ივნისს ამ 1877 წლისას.

Дозволено цензкроу. Тифлис, 11 Мая 1877 г. Тирография Е. Хеладзе. რედაქტორი და გამომცემელი ილია ჭავჭავაძე.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთ „ივერიის“ განმეორებითი გამოცემის პროექტისა და იდვის ავტორი,
 რედაქტორ-გამომცემელი ნუგ ზარ ჭიანჭავაძე
 სარედაქციო № 3030: ნელი დარბაიძე, ნინო კერატიშვილი, ნინო შავაძე, ნინო გლუნჩაძე, ლალი გორჩილაშვილი, თამუნა დვალი,
 მერაბ დვალი, აკაკი იობაშვილი. მხატვარი, ბუბა არაბული, დიზაინერი ლაშა ჩხენკელი
 პროექტი: ივანია – წარსული დაწინააღმდეგე – მომავლის განსაზღვრება
 პროექტის მხარდამჭერი საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა
 გაზეთი „ივერია“ აღდგენილია, – განმეორებითი გამოცემა დაწყებულია 2011 წლის 2 აგვისტოს
 ამომავალი შპს „საამომავლო სახლი ქართული ელიტა“ საიდენტიფიკაციო №404852174
 მისამართი: გ. ლეონიძის 11ა; ტელ.: (+995 32) 299 76 53; chiaberashvili@gmail.com